

DIALOGUS XVII.

De Numis, Commoda Victo-
 riarum,
 Pacem, ac Restitutam Felicitatem
 prædicantibus.

TULLIUS.

Satis hætenus tecum *de Apparatu*, *de Actis*, *de Lucris Belli* dis-
 serui: restat, ut etiam de ejusdem *Commodis* dicam. In-
 terest autem inter *Lucra*, & *Commoda*: quod illa sint acces-
 sio novæ Gloriæ, vel Fortunæ, rei que familiaris, ad singu-
 lares Personas plerumque perveniens: hæc vero sint genus Bene-
 ficii, quod omnes afficit, ac totas Provincias beat.

Primas porro, omnium sententia, tenet *Pax*, ex qua Com-
 moda prope omnia reliqua profluunt, aut per eandem nutriun-
 tur. Bellum siquidem focos, & aras, jura, fortunam, sangui-
 nem, vitamque pessumdat. *Pax* itaque, veteri gnoma, *bello qua-
 ritur*: sic tamen: ut ex mente *Tullii*, qui tanquam Romanus hæc
 in parte sensit, *quantumcunque dulce sit pacis Nomen, resque jucunda,
 & salutaris, vita tamen, & corpus, cum fortunis omnibus, posteriora
 Libertate ducantur, nec pro his Libertas, sed contra, projiciatur.* Mar-
 tia nihilominus Roma, & Libertatis ut mexime amula, bello ta-
 men subinde fracta, sæpius fessa, Pacis otio gavissam se esse,
 plurimis Numis testabatur.

PUBLIUS. Primus eorum, quem num. XIII. pinxisti, *Nero-* III.
nis est Numus, cum Jani Templo, ut existimo, clauso, & epi- Tab. VI.
 graphe: *PACE P. opulo R. omano TERRA MARIQUE PARTA* n. 13.
JANUM CLUSIT i. e. *Clausit.* Pone Templum S. C. Hic
 Æris mediæ Numus iterum apud me est, tertium vero cum hac
 discretionem, quod loco *Terra marique*, vox *Ubique* adscripta sit.
TULLIUS. Vidisti, & legisti, qualiter fere omnes, usquedum
 Cl. *Harduino* in mentem venerit, sentire, ac ire contra torrentem.
 Ait namque in *Plinio* suo: Vocem *Clusit* positam esse pro *Inclusit*. Tom. II.
 p. 604. n.

non, ut vulgo accipitur, pro *Claust.* Æque deinde insulse dici, *Janum*, ac *Jovem Claudi.* Sed nec isto in Numo *Janum* ipsum pro Fano suo positum esse, cum Ædificium hic expressum sit Armamentarium, neutiquam Templum. Ait itaque, hunc Numum non Romæ, sed Narbone in Gallia cūsum esse, quod vel fabrica ejusdem persuadeat, Literisque in Voce JANUM distractis in totidem verba, Epigraphen sic legendam esse. Pace *P. opulo R. omano TERRA MARIQUE PARTA I. mperii A. rmentarium N. arbone U. rbis M. uris CLUSIT.* h. e. *inclusit.*

IV. Largiamur Viro Magno hanc suam sententiam, & quam Narboni famam exinde comparare studuit. Quæ si etiam per Consensum Eruditorum staret, Numum tamen istum, quia Pacis nihilominus præconem, statione sua in Tabula nostra non moveret. Quam vere autem Nero se Pacem Populo Romano ubique peperisse scripserit, *Suetonius* inuit, ajens: *Janum geminum clausit, tam nullo, quam residuo bello.* Pacem, sed multo rariorem, minimæque formæ Numum edidit *Augustus*, qui Templum Jani semel, iterum, ac tertium occluserat, nempe post Victoriæ Actiæ, post devictos Cantabros, post Sicambros, Suevosque debellatos. Exhibet ille pariter Ædiculam, ac pone illam: JAN. um CLU. sit. Quod similiter hoc de Summo Principe *Horatius* prædicavit, canens:

In Ne-
ron. cap.
XIII.

Libr. IV.
Od. XV.
v. 8. 9.

-- -- -- Vacuum duellis JANUM
Quirini CLAUSIT.

Ecce, quomodo in aurea illa Linguæ Latæ ætate insulsum visum non est, scribere, ac dicere: *Janum clausit*, & pro *clausit*, etiam *clusit.* Alii præterea noti sunt Numi *Augusti* paris argumenti, cum epigraphæ: *Pax Orbis Terrarum:* item alia: *Paci Perpetuæ.* Quæ vero non ejus, sed nati tunc Salvatoris, *Principis Pacis*, Donum exsisterat.

V. Ut porro mysterium Numi præsentis plenius capias, nosse debes ex *Macrobio:* Cum Sabini, Virginum suarum raptum ulturi, Romam adorti essent, festinasse Cives, portam unam occludere, irritum autem labore, quia sponte iterum, ac tertium aperiebatur. Custodibus deinde etiam pulsis, & irruentibus hostibus, tanta vis aquarum profluxit, ut Sabini magnis turbis mergerentur.

Saturnal.
L. I. c. 9.

gerentur. Quod cum in Populum pervagaretur, creditum, ac pro Numine habitum est. Abinde autem huic Portæ *Janualis* nomen inditum, ac præterea sancitum, ut, quoties bellum foret, *Jani* Templum aperiretur, Deoque, opem laturo, exitus fieret. Apertio hujus Templi erat Consulis, qui in bellum ibat, canente *Virgilio*:

Ipse, Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis, referat stridentia Limina Consul.

Æneid.
L. VII.

Janus ab hac Templi ejus apertione *Patulcii*, & ab occlusione *Clusii* cognomina tulit, iterum ludente *Ovidio*:

Nomina ridebis: modo namque *Patulcius* idem,
Et modo sacrificio *Clusius* ore vocor.

Fastor. I.

Claudi hoc Templum a *Numa* usque ad *Augustum*, intra septingentos & amplius annos bis tantummodo contigit.

PUBLIUS. Nunc demum hos Numos meos, tam belle illustratos, mihi gratissimos reddidisti. Teneo autem & alios complures diversorum Augustorum: in quibus *Pacem*, Deæ habitu, aut stantem, aut sedentem, vel columnæ innixam, plerumque cum Cornucopiæ, alias Caduceum, oleam, aut Spicas præferentem, quandoque & face arma comburentem intueor. Quæ vero omnia felicitatis, ex pace provenire solitæ, jucunda symbola in unum colligit, & exhibet Numus, quem pinxisti, Decimus quartus: a te autem recensendus, quoniam græcus est. *TULLIUS*. Tab. VI.
Felix es hoc Numo tuo *Æris* medii, probe satis conservato. Ad-
versa Caput nudum habet, cum titulo: ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ: i. e. ^{n. 14.}
Nero Cæsar. In Aversa Deam stantem ipse vides, Columnæ lævo
brachio innixam, quo & Oleam gestat, uti dextra extensa, at-
que demissa Caduceum. Ad pedem dextrum Cornucopiæ as-
furgit: ad lævum ignis exardet, arma comburens: desuper sunt
Spicæ tres colligatæ. Epigraphæ: ΕΙΡΗΝΗ: h. e. *Pax*, quod
est Nomen hujus Deæ. Veterius: ΚΟΤΙΑΕΩΝ ΕΠ. Ι ΟΥΔ. ροϋ --
Cotiaensum sub Julio.

VI.

Tab. VI.

n. 14.

Erant hi Phrygiæ Salutaris Metropolitanæ: qui alio Numo VII.
apud *Cl. Patinum* p. 85. etiam sub *Julio*, quodam Prætoris, vel
Ar-

Archonte suo, *Neronis* Matre *Agrippinam* sub *Cybeles* Deæ Phrygiæ imagine adulando honorabant. Quare videtur, eosdem in hoc Numo tuo *Neronis* pariter fastui abblandiri voluisse, quo se *Pacem ubique peperisse* iactaverat. Symbola tibi exponere opus non est, cum eadem tu ipsemet, ut *Notas Felicitatis ex Pace* profluentis, recte sis interpretatus. Hoc addere libet *Spicarum* causa, apud *Ill. Spanhemium* II. p. 642. præstantes duos Numos Græcos magni moduli existere, quorum uterque *Pacis* imaginem sub nomine *EIPHNH* refert. In quorum priore Caput elegans coronatum est *Spicis*, quales insuper etiam pectus exornant. In altero adstans hæc Dea *spicas* dextra sua præsefert. Quam in rem *Vir Illustris Tibulli* votum adducit:

At nobis PAX alma veni, *Spicasque* teneto.

Nunc residua *Victoriarum Commoda*, ut ea Romani Numis prædicabant, expendamus.

VIII.

PUBLIUS. Omnes, qui sequuntur, hancque Tabulam tuam, ac toum *Bellicæ Augustorum Gloriæ* Theatrum, quod adeo exquisite mihi instruxeras, claudunt, apud me haud semel occurrunt, quamvis lemmatibus, & imaginibus, frequentius commutatis, & aliter combinatis. Qui apud te est *Numero XV.to*, *Hadriani* argenteus, Romam, armis multis insidentem, cum hasta, & tropheo, exhibet. Epigraphe hic est: ROMA RENASCENS: qualem & æreum teneo. In altero ejusdem Denario scribitur: *Roma Aeterna*. In æreis mediis *Neronis*, item *Vespasiani*, eadem pariter confidet, sed *Victoria* parvula, aut lauro prælata, subscripto duntaxat nomine: *Roma*. *TULLIUS*. Ubique hic ista sibi *Victorias percommodas* prædicavit, lauro, tropheo, *Victoriola* se renatam, i. e. nova *Gloria*, quiete, felicitate recreatam, jucunda enuncians.

IX.

PUBLIUS. Numus proximus bis mihi est, æreus parvus, *Aureliani* nimirum, ac *Probi*, eodem cum lemmate, sed imagine diversa. Cum namque in priore stet Imperator cum hasta, & orbe, cui adstans foemina laurum offert: hic in *Probi* Numo, a te picto, ipse stat, hostem devictum conculcans, & lava *Victoriolam* gestans, dextra vero foeminam turritam flectentem erigens, cum epigraphe: RESTITUTOR ORBIS. Laus hæc non
mini-

Tab. VI.
n. 15.

Tab. VI.
n. 16.

minima. *TULLIUS*. Orbis nomine Roma seipsam intellexit, cum se Dominam Orbis arbitraretur. Cæterum jam audisti, hoc æo Imperii magis magisque inclinantis, artem imaginum rudem effectam & exiguum ingenio vigorem fuisse, limitemque semper angustiorum. Quare paucis Numorum schematibus contenti Monetarii, eadem pro libitu in Imperatores tribuerunt: modo imagines, & lemmata varie combinando, Numos aliqua saltem ratione diversos efficerent. Interim *Aurelianus*, & *Probus*, multis Victoriis, cum primis adversum æmulos imperii Tirannos incliti, hoc elogium utcumque promeruerunt, Orbem Romanum, compressis hostibus, qua poterant, restituere contententes.

PUBLIUS. Parvulus æreus Numus *Constantini M.* quem numero XVII. lineis majoribus expressisti, apud me tertium exstat, cum ejusdem Augusti Maximi capite: ubique in Aversa Tropheum referens, assidente gemino Captivo. Sed, cum hic legatur: **CLARITAS POPULI RO. mani**: in altero scribitur: *Virtus Exerciti*: in tertio: *Claritas Reipublicæ*. *TULLIUS*. Egregium e Victoriis *Constantini Commodum Respublica*, vel, quod idem est, *Populus Romanus*, accrevisse sibi profitetur, quando Novam exinde *Claritatem* in se profectam esse, publice deprædicat. Hanc porro majorem esse non posse, pro vanitate, & arrogantia sua, existimaverat, quam si Gentes & Regna, prolato quotidie imperio, donec aliqua superesset pars Orbis, perpetua Victoria subjiceret.

X.
Tab. VI.
n. 17.

PUBLIUS. Typus Numi XVIII. vi, Orbis nimirum super basin elatam cubans, accumbente lancea, supra vero Stellis tribus micantibus, cum lemmate: **BEATA TRANQUILLITAS**: quantum plane obrigit mihi, ast semper cum alio Capite in Aversa, nimirum *Constantini M. Patris*, deinde trium Filiorum ejus, *Constantini*, *Constantis*, atque *Constantii*. Cum præterea in hoc Numo erecta basi legantur inscripta **VOT. a V. i. e.** primi Quinquennii felicitis: in cæteris notantur *Vota X.* aut *XX.* sive Decennialia, & Vicennialia, de quibus Parte V. ta. *TULLIUS*. Tranquillitas Imperii, quod per *Orbem* denotatur, Victoriis cum Pace succedens, insigne iterum Commodum est: quod vero non æque ex his omnibus Augustis in Rempublicam profluxit. Fraternalis enim odiis, bellisque Civilibus, quibus *Constantinus Junior*, ac *Constans* collidebantur, non procuratur illa, sed eliminatur,

XI.
Tab. VI.
n. 18.

XII. *PUBLIUS.* Imago Numi XIX, ni, qui est *Constantis*, Imperatorem exhibet, cum hasta stantem, qui puerum ex desolati cujusdam ædificii ruinis, tanquam collapsæ antea fortunæ symbolo, quasi obscuro ex antro rursus in lucem educit, cum epigraphæ: REPARATIO REIPUBLICÆ. In aliis apud me typis hujus imaginis ubique circumscribitur: *Felix Temporis Reparatio.* Contra superior epigraphæ meis in Numis additur Imperatori aut stanti, & hostem equitem sternenti: aut navi vecto remige Victoria. *TULLIUS.* Non est in his vulgaribus Numis hærendum, ubi plana sunt omnia, nullumque Rationi doctæ vestigationis negotium relinquatur. Sufficit, eos omnes in rem nostram præsentem perbelle facere: & quam commodæ Imperio crederentur Augustorum Victoriæ, luculento testimonio perhiberi.

XIII. *PUBLIUS.* Epilogum facis cum Phœnice, qui capite radiante Orbi Stellato insistit, addito lemmate: FELIX TEMPORIS REPARATIO. Infra: S. ignata M. oneta ANT. iochia. Ita habet apud me a te pictus Numus *Constantis*. In fratris *Constantini* junioris Numo Stellæ in Orbe defunt. In alio *Constantii* hæc Avis monticulo superstat, cum lemmate semper eodem. *TULLIUS.* Pinxit hos Numos etiam Ill. *Spanhemius* Tom. I. p. 287. *Phœnicem* vero fabulosis animalibus accenset: quamvis non a *Plinio* solum, verum etiam longe ante illum, ab antiquissimis & principibus, quos tenemus, tam Græcis, quam Latinis Scriptoribus Historicis, ac Poëtis, Rabbinis quoque Judeorum, & vetustissimis Ecclesiæ Patribus commemoretur. Præcipue vero ab his postremis tanquam Symbolum Resurrectionis Dominicæ, & nostræ a mortuis exhibearur. A Sanctis namque Doctoribus, ait, non eo animo factum id esse, quasi credidissent ipsi, aut asserere voluissent, esse Phœnicem Avem, quæ, postquam annis mille consenuerit, ut vulgo ferebatur, se ipsam exurens, e suis cineribus reviviscat. Sed, ut irrisum, & explosum a Paganis Resurrectionis Mysterium familiari aliquo, & inter eos jam dudum recepto Symbolo adumbrarent, ac tuerentur. Quemadmodum scilicet Paulus Doctor Gentium ex Aræ Atheniensis titulo: *Ignoto Deo*: ansam sumsit, verum Deum ipsis prædicandi, quem ignorantes colerent. Item qualiter ex Poëtæ dicto: *Ipsus & genus sumus*: cujus tamen vim ac veritatem ipsi non penetraverant, argumentum accepit docendi, Divinum Esse ligno, aut lapidi simile cense non debere.

PUBLIUS. Nunquid hoc est antiquissimæ rei vim facere?

TULLIUS. Neutiquam : sed Veritatem in jus antiquum restituere. Quid insulsius commentis his Rabbiorum, e quibus verosimillime Phœnicis incunabula prodierunt. Scilicet, cum cæteræ Aves omnes, morem fœminis gerentes, in Paradiso de fructu vetito gustaverint, solum Phœnicem abstinuisse : & ideo genere quodam immortalitatis perfrui, ut mille annis vegetus, tum seipsum igne accendat, ovo, aut verme relicto, ex quo denuo reparatur. Item, cum omnes reliquæ Aves in Arca cibum peterent a Noëmo : Phœnicem id, ex reverentia, aut metu potius nocituri cibi, prætermisisse. Quod ubi Patriarcha animadvertit, orasse Deum, ut Avi huic vitam perpetuam conservaret. Hanc porro respondisse : *In nidulo meo moriar, & sicut Phœnix multiplicabo dies.* Quæ verba posthac *Jobus* Cap. XXIX. v. 18. sibi usurpaverit. Sed hæc Transpositio, quam etiam apud LXX. Interpretes leges, falsa est : cum Hebræa vox *Thamar* significet *Palmam*, non *Phœnicem*. Sicut & alia vox *Chol* Psalm. XCI. v. 13. pro *Palma* communiter sumebatur, ut recte habeat *Vulgata* nostra : *Iustus ut PALMA florebit* : cum LXX. rursus perperam posuerint : *Iustus ut PHOENIX florebit*.

Reverendiss. Abb. Calmet. Dictionar. Bibl. p.m. 161. voce Phœnix.

PUBLIUS. Nullibi ergo visi Phœnicis testimonia exstant? XV.

TULLIUS. Afferuntur utique : sed ad rem nihil conficiunt. *Tacitus* quidem tradidit, sua ætate vulgatum fuisse, quod *Phœnix* in Ægypto primum sub *Sesostri*, deinde sub *Amasi*, demum sub *Ptolemeo Evergete* Regibus comparuerit. *Plinius* refert, sub Imp. *Claudii* Censura avem quampiam Romam delatam esse, & in publico Senatu exhibitam, pro *Phœnice* venditam : id, quod etiam in Acta publica relatum sit. Subdit autem : *Sed quam falsum esse nemo dubitaret.* Adhæc in Literis cujusdam Æthiopiæ Regis, ad aliquem Summorum Pontificum datis, & adhuc exstantibus, de *Phœnice* in iis Regionibus versante narratur. Fertur quoque, *Clementem* Papam VIII. pennam de *Phœnice*, insignis muneris loco, ad *Elisabetam* Angliæ Reginam transmississe. Sed hæc omnia, & si sexcenta talia cumules, nihil undique probant.

Annal. L. VI. Libr. X c. 2.

Quemadmodum enim Sancti Ecclesiæ Doctores adversum *Ethnicos* non sic arguebant : *Phœnix Avis reviviscit : ergo & Christus resurrexit.* Sed multo magis : *Vos traditis, ac creditis, Phœnicem reviviscere, salva Ratione : Ut quid ergo resurrexisset Christum, in*

XVI.

omnem rationem pugnare jaclatis? Ubi vim revincendi non ex Phœnicis veritate, sed facilitate credentium desumerunt. Ita e converso non sufficit asserere: His, & his testibus visa, & exhibita est avis, quæ dicta est Phœnix. Sed evincere oporteret: Hæc avis, postquam vixit mille annis, visa est, suo e cinere reviviscere. Quod cum ultra omnium hominum sit ætatem, nullius hominis testimonio potest firmari. Multa, crede mihi, Publi, quinimmo plurima sunt, quæ infinitis oribus hominum, ac calamis tradita, nihilominus fallunt: quibus Antiquitas nihil patrocinetur. Mendacium quippe in Mundo cum ipsa statim veritate est natum.

XVII.

*PUBLIUS. Per me hac de Ave sentiat unusquisque, quod volet: ego autem, Honorande Tulli, Phœnicem te ut exhibeas, vehementer optassim. Quoniam nimirum hodie Exercitationem tuam de *Bellica Augustorum Gloria* concludens, quieti te denuo tradis, oro te, atque obtestor, ut brevi rursus evigiles, & Religionem quoque *Augustorum* pari mihi cum candore, nexu, facilitate, & eruditione exponas. TULLIUS. Probo affectum tuum, mihi que fidem, tibi datam, integre liberare toto animo sedet: modo Numen adspiret, & ea mihi præsidia conferat, quæ tamen aliorum in manibus reposita, quibus opus est, ut proposito meo, tuoque desiderio satisfaciam. PUBLIUS. Erigis me hoc novo promisso magnopere: quapropter thure perpetuo Superis faciam, ut salutem & incolumitatem tibi, cæteris, quorum favoribus eges, optimam in te voluntatem amplissime largiantur.*

